Als God zwijgt moeten mensen spreken

De moderne verheerlijking van stilte en het zwijgen van God is nauwelijks terug te vinden in de Bijbel, stellen Marjo Korpel en Johannes de Moor. Hun boek *De zwijgende God* nodigt uit tot Bijbellezen.

Het zwijgen van God. Dat is misschien wel mijn grootste angst

Recensie

Koen Zondag

Mijn schoonvader Mathijs Westra (1903-1988), een graankoopman annex loonwerker, schreef in de marge van de Bijbel allerlei aantekeningen. Bij 5 maart 1955 staat onder meer dat 'alle lijnzaad zoowat schoon' is. De door hem gelezen gedeelten zijn met kruisjes aangegeven. In de genoemde periode las hij Jeremia 5, in vier gedeelten: vers 1-9, 10-19, 20-25 en 26-31. Bij bepaalde Bijbelboeken, Leviticus en Numeri bijvoorbeeld, staat niets. Ik denk dat hij die, zoals hij zei, 'wetteboel' heeft overgeslagen. Hetzelfde gold voor het geslachtsregister in Matteüs 1: 'Al dy nammen kinne wy wol oerslaan'.

Ik heb zijn bijbels nog eens ter hand genomen bij het lezen van *De zwijgende God*, een niet bepaald gemakkelijk, maar bijzonder verrijkend boek dat je alleen kunt volgen als je verschillende Bijbelvertalingen onder handbereik hebt en bereid bent om met de auteurs (sprongsgewijs) te gaan lezen.

Links of rechts

Bij de behandeling van het Bijbelboek Genesis vertelde Foeke Kuiper, godsdienstleraar van de toenmalige Hervormde Kweekschool Mariënburg in Leeuwarden, ons in 1956 over het *Gilgamesj-epos*, een heldendicht dat 2100 jaar voor Christus werd geschreven en waarin uitvoerig wordt gesproken over een zondvloed. Dat was even wennen. De zondvloed dat was toch het verhaal uit Genesis? Kuiper vertelde over de tijd waarin de Bijbelschrijvers leefden en hoe ze soms uit andere religies afkomstige elementen hebben gebruikt. Er ging een wereld voor me open.

De auteurs van *De zwijgende God* hebben de teksten uit de Bijbel op minutieuze wijze vergeleken met andere in het Oude Oosten bekende bronnen. Op grond daarvan komen ze tot de vaststelling - hier en daar mooi weergegeven in tabellen - dat er veel minder verschillen zijn tussen Israël en de buurlanden dan gedacht werd. Je moet blijkbaar niet alleen lezen wat er staat, je moet ook tussen de regels doorlezen, dat wil zeggen dat de context, de cultuur en de taal (talen) van toen tijdens het lezen mee moeten spelen.

De auteurs van *De zwijgende God* zijn bijbelwetenschappers die de teksten met grote nauwkeurigheid lezen. Een mooie illustratie is Jesaja 30, vers 21. De Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) zegt: 'Hier moet je naar rechts. Ga daar naar links'. In de Naardense Bijbel staat: 'wanneer je naar rechts wilt en wanneer je naar links wilt'. Een aanmerkelijk verschil: in het eerste voorbeeld horen we een bevel, in het tweede een keuzemogelijkheid. De herder geeft zijn kudde de mogelijkheid en de ruimte om al grazend zelf de weg, de paden te zoeken, maar hij waarschuwt als de kudde de verkeerde kant op dreigt te gaan.

In de NBV hebben de schapen geen ruimte, ze moeten blindelings gehoorzamen. In de Naardense Bijbel is er ruimte, maar bij het verlaten van het juiste spoor volgt een vermaning. 'Van achter', staat er. Je ziet de herder niet, maar je hoort zijn stem. En dan maken de auteurs een sprong naar het Nieuwe Testament, naar de brief van Paulus aan de Galaten. Wie luistert naar de stem ondervindt de vruchten van de geest. In de Fryske Bibel staat in Galaten 5 vers 25: 'As wy troch de Geast libje, lit ús dan ek op de Geast te seil gean'. Deze manier van Bijbellezen is volgens mij heel vruchtbaar en zo kan worden voldaan aan de kernopdracht van de kerk: het uitleggen van de Schrift.

Waarom?

In de inleiding van het boek komen schrijvers aan het woord die God niet kunnen ervaren, bijvoorbeeld schrijver Jan Siebelink. Hij zegt: 'Weet je wat me nog altijd spijt? Dat ik God nooit heb mogen beleven… Het zwijgen van God. Dat is misschien wel mijn grootste angst'. Het zijn herkenbare woorden.

Anderen stellen God aansprakelijk voor het leed. Waarom grijpt God niet in? Waar was God in Auschwitz? Elie Wiesel is een van hen. Nadat drie kampbewoners waren opgehangen, verloor hij zijn

geloof. ‘Ik was de aanklager. En God zat in de beklaagdenbank’. Hij kon het niet verdragen dat God zich in stilte hulde. Als hij zich echter realiseert hoezeer hij geworteld is in de traditie van zijn volk, begint hij weer te bidden, tot een God in wie hij zei niet meer te geloven.

In een aangrijpend verhaal over het Getto van Warschau zegt de hoofdpersoon Yosl Rakover: ‘Ik geloof in de zon, ook als ze niet schijnt. Ik geloof in de liefde, ook als ik die niet voel. Ik geloof in God, ook als Hij zwijgt’. Als een gekwelde Jood dit getuigt, waarom zouden wij hem het niet fluisterend nazeggen? Maar het verhaal blijft onvolledig als wij onze taken verwaarlozen. Als God zwijgt, zullen wij moeten spreken. Is dat niet te pretentieus? Als dat zo is moeten we Lied 330 vers 3, een tekst van Fedde Schurer, nooit meer zingen. Het begint zo: ‘Gemeente, aan wier aardse handen dit hemels woord is toevertrouwd’. Wie dit van ganser harte meezingt, moet aan de slag. Jezelf op het spel zetten, zei de theoloog Karl Barth.

Na bestudering van dit rijke boek ben ik tot de conclusie gekomen dat het tijd wordt om de Bijbel te (leren) lezen: letterlijk, tussen de regels door en met oog voor de tijd en de cultuur waarin dit prachtige, hoopvolle, troostende en onrustigmakende boek is geschreven.

De zwijgende God. Marjo Korpel en Johannes de Moor. Uitgeverij Skandalon, 28,50 euro

Russisch-orthodoxe gelovigen kussen de Bijbel. In de bijbel wordt God als een levende en sprekende God gepresenteerd, concluderen Marjo Korpel en Johannes de Moor. Hij spreekt echter nooit direct tot mensen, maar altijd via mensen, stellen ze in hun boek. Foto: EPA